

Hi ha moltes maneres
de passar l'estona

SETMANARI DE LITERATURA, ART I POLÍTICA

Preu: 20 cènts. - Pelai, 62. Telèf. 15300. - Subscripció: 2'50 ptes. trimestre

PROJECTES

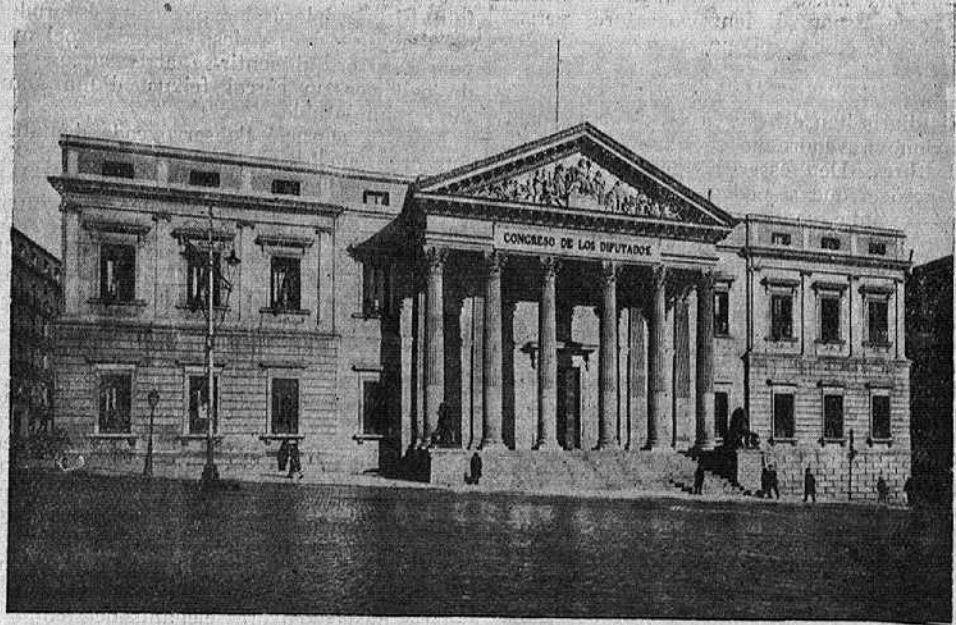
La nova Constitució
de la monarquia espanyola

Tothom haurà llegit en aquestes hores el projecte de Constitució que va ésser presentat a l'última sessió de l'Assemblea Consultiva. El text ha estat publicat íntegrament a la premsa, i mentre no tingui lloc la seva discussió en les sessions que s'annuncien pel mes d'octubre, sembla que no es posaran massa dificultats a que es digui públicament el que se'n pensi.

Una lectura ràpida no permet fer un examen detingut d'un text legal de tanta extensió com el projecte publicat. Fora d'una impressió de conjunt sobre el sistema d'or-

ne, serà retornada a les Corts per tal que la refacin; aduuc en casos que el govern estimi d'urgència podrà, d'acord amb el consell del regne, promulgar lleis; i, per acabar d'acabar el caràcter de la nova Constitució, el poder moderador disposarà dels trenta diputats de nomenament real que li asseguraran un punt ferm, uns portaveus en totes les deliberacions parlamentàries. Es veu la preocupació de fugir d'un excés de parlamentarisme i enrobustir la força de l'Estat, entenent per Estat el poder executiu.

L'eix dels sistemes constitucionals fins avui

Ahí, Congrés de Diputats; avui, Assemblea Consultiva; demà...

ganització política de l'Estat, no es pot per ara avançar res més; i si avui donem en aquest lloc un breu resum d'aquesta impressió amb un sentit gairebé objectiu, és més per a deixar registrat el fet de la publicació del projecte que per a donar una opinió. De projectes se'n poden fer molts i el paper ho admet tot.

Tota constitució ha de ser producte de la consciència nacional. Això vol dir que s'han d'evitar dos esculls. D'una banda que qual-sevol voluntat que no sigui la nacional pretingui imposar-la; llavors pecaria per l'autor, no seria una constitució, sinó una «Carta atorgada» i baldament el seu contingut fos just, seria il·lícita, segons sana doctrina democràtica.

L'altre escull fa referència a la forma com s'ha d'expressar la voluntat nacional: voluntat no vol dir caprici ni fantasia arbitrària; cal, doncs, prevenir la possibilitat d'un enlluernament o d'una precipitació. De quin manera? Procurant que la nació es vegi assistida pel criteri d'aquells que poden aconsellar-la; d'aquells que tenen prou elements d'estudi, prou coneixement de causa per a poder veure clar el significat de totes i cadascuna de les normes que en ella s'especifiquen i que sabran defensar les unes i atacar les altres amb criteri d'imparcialitat i dignitat de doctrina, sense passions ni incomprensions. Apartar el poble d'aquestes veus, seria traïr la consciència nacional i no respectar-la. El poble és un excellent jurat; però el millor jurat del món és incompetent per a emetre veredictes, si abans no s'ha creat amb la contrastació de tots els elements de judici un estat de consciència. Per això certes formes aparentment més democràtiques que d'altres, no ho són. Son simplement demagògiques. Fan pronunciar un sí o un no persones que si són ben sinceres, només podien dir: «Què sé jo!» D'aquí ha nascut la formalitat de fer delegar a unes Corts Constituents la sobirania nacional; de manera que la nació atorga la seva confiança a uns mandataris i aquests en nom seu pacten la Constitució.

Tret de la nada morta del 1808, de Josep Bonapart, totes les altres Constitucions espanyoles han seguit aquestes formalitats.

Tota Constitució és, al fons, una llei de garantia de l'individu enfront de la força del Poder. Un poder absolut, per justicier que sigui qui l'exerceixi, no ofereix cap garantia als ciutadans i és, per aquest cantó, anàrquic.

Fins ara les Constitucions espanyoles s'havien basat damunt del sistema parlamentari, amb matisos més o menys reacionaris. També en la divisió dels poders legislatiu, executiu i judicial. El present projecte ofereix la notable diferència de concedir a la Funció Moderadora un paper molt principal. El parlament, en aquest projecte, restringit a una sola cambra, la de Diputats, només podrà legislar; tota la labor crítica del poder executiu li serà prohibida; caldrà que les censurens al govern, les marques referents als expedients en tràmit, vagin al consell del regne; quan una no sembli convenient al consell del reg-

ne, ha estat el parlament; a la Constitució que ara es proposa serà, doncs, el consell del regne, una mena de Senat, quant a la forma, però amb unes atribucions, amb una iniciativa, junt amb el Rei i els ministres, que l'acosten a l'antic consell de Castella: així com les Corts tindran uns funcions per l'estil de les de l'Edat Mitjana: votar crèdits, sancionar lleis; però no, com elles, presentar memorials de greuges.

Al costat d'aquesta digneu-ne rigidesa del sistema de coordinació dels diferents poders que amesura l'acció parlamentària, hi ha un sistema mixte de sufragi; l'universal, estès fins a les dones, coexistirà amb el corporatiu; esperem que les lleis orgàniques resoldran els problemes complicats que podrien plantejar-se com a resultes d'aquesta conveniència.

La qüestió religiosa està en la mateixa forma i idèntic redactat que, en l'anterior del 76: és a dir, no llibertat, però sí tolerància dels diversos cultes i oficialitat de la religió catòlica, apostòlica i romana.

I heu-vos aquí el que de moment hem vist en el projecte de Constitució. Coneguts els noms dels seus autors, especialment el del senyor Goicoechea, que no amaga la seva intervenció personal en la redacció de la majoria dels capítols, no és d'estranyar que sembli més aviat una ponència per una discussió acadèmica que l'expressió d'un ideal polític viu. Sens dubte, ha volgut fer un treball modern en el sentit que molts conservadors dels nostres temps donen a aquesta paraula; però, així de primer anu- tuvi, ens sembla molt clar que no li ha sortit tal com es pensava. És un xic difícil tenir com a propòsit principal l'enrobustir l'autoritat del Poder Executiu i voler conciliar-lo amb l'exercici dels drets polítics de la democràcia. Sense dar-se'n compte, ha restaurat institucions que en la història de molts pobles havien fet ja les seves proves. L'erudició li ha ofegat l'esperit.

Els dijous blancs

"FIRME LA VOZ"

Els que creien bonament que els catòlics actius d'aquest país són d'una mentalitat molt diferent de la del «Firme la voz», han sofert una gran decepció i no ho dissimulen. És trist haver de fer constar que mentre aquí fem El Matí, a Madrid fan El Debate. A part les naturals diferències de política interior és innegable que El Debate està més dintre el matis del catolicisme europeu que El Matí, i per aquest motiu l'ataca sempre El Correo Catalán. Si la Providència no hi té compte, El Matí acabarà com El Siglo Futuro. El Correo Catalán ha quedat petit, eclipsat. El «Firme la voz» cantat per Carles Cardó, Josep Maria Capdevila i Josep Maria Junoy i secundat per uns quants mossos i uns quants escolanets, és molt més vigorós i més commovedor que el del diari jaumista.

Tothom deia que seria una obra bona aixecar una mica el to del catolicisme indígena. Els fets han demostrat que això és impossible. I consti que quan parlem d'això el to no pretenem un catolicisme massa liberal: ens acontentem amb un catolicisme de debò que no fes olor de sagristia, un catolicisme que no pogués confondre's amb el clericalisme, la seva caricatura. Ens fem càrrec, però, de la impossibilitat de proclamar aquell anticlericalisme polític que Carles Cardó defensa quan fa confidències als amics.

El Matí no és el que podien fer-nos esperar els seus homes. Carles Cardó era millor quan signava Vespella a La Publicitat. Ha tingut raó aquell amic nostre que desconfia sempre de les manifestacions de liberalisme dels capellans.

Quant a J. M. Capdevila, els seus articles semblen escrits sub specie aeternitatis, tant tenen d'actual i d'interessant. Són breus, com tots els editorials dels seus col·legues, freds, glacials, antiparadòstics i no delaten cap entusiasme.

L'aspiració màxima de Ramon Llull era fer-se entendre pels infidels. Encara que El Matí vagi a un públic de vicaris rurals, sembla que hauria de tenir l'ideal del proselitisme. Tal com està fet no convertirà ningú. I si aquesta abona premsa va destinada a un públic més que convençut, no veiem la necessitat de la seva existència.

D'aquest mal en té potser la culpa el fet que a El Matí hi ha dos neocatòlics, dos convertits de nou. L'esperit no ha demostrat ja anys que pocs neocatòlics saben trobar el to, encara que només sigui possible citar els que han reeixit.

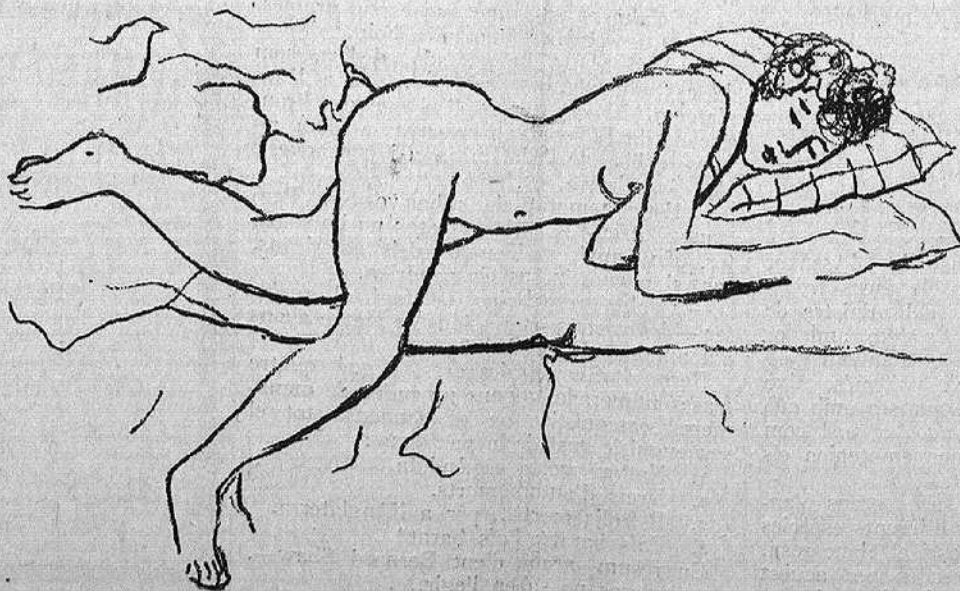
El Matí té un altaveu en Catalunya Social. Els lemes d'El Matí són, segons ha dit, Veritat, Justícia i Caritat. Com que Catalunya Social no ha promès res, alguns dels homes de El Matí, els més insignificants, fan mèrits des de Catalunya Social. El Matí no podrà la seva fredor britànica, però la guixalla tira pedres des de Catalunya Social. El «Firme la voz» cantat per Catalunya Social és més impressionant encara. En el seu darrer número dedica dos elogis a El Correo Catalán, «nostre tan antic com robust col·lega».

Aquest setmanari, destinat a ésser repartit als obrers de les fàbriques com a fa espiritual i companatge del sou, publica en el seu últim número una defensa gens dissimulada del polític multimilionari senyor Cambó i del llibre del conegut escriptor catòlic Josep Pla. «No cal dir — escriu — com el nom d'En Cambó no és agraït tampoc als homes de certa guerra plena de bilis i d'esperit negatiu, etc. Tampoc cal dir que no té res d'estrany que el periòdic destinat als obrers publicui el quart article de Rucabado en defensa de la propietat, escrit amb un engrescament que nosaltres, periòdic burges, no sabíem trobar.

Evidentment, El Matí i Catalunya Social no són la mateixa cosa. Tampoc ho és La Nova Revista. No obstant, La Nova Revista és el camp de joc de J. M. Junoy. És de suposar que La Nova Revista s'anirà ensopint. Per ara canvia d'impressió. Així ho anuncia El Matí. Però això no té cap importància. La Nova Revista ha de canviar sovint d'impressió. És un punt de vista elegant, tan respectable com molts d'altres de J. M. Junoy, i...

Ruja el inferno,
brame Satán...

W. M.

L'OBRA DELS NOSTRES ARTISTES. — Dibuix inèdit de Marian Espinal

MIRADOR INDISCRET

El que és la glòria humana

Llegim a La Tarde, diari de Bilbao:

«A VENDER AUTOS

El señor Cambó en Buenos Aires

Buenos Aires. — Como representante de la Casa Ford en esta República, ha llegado el ex ministro español señor Cambó, quien, en compañía del embajador de España, señor Maeztu, ha sido recibido por el presidente, Irigoyen.

Es d'un cert efecte còmic la confusió de la Ford amb la Chade.

Però és d'un altre efecte que el senyor Cambó anés acompanyat de D. Ramiro de Maeztu.

"Tu dixisti"

A la nit, a l'hora de les confidències, Xavier Viura, pujant el Passeig de Gràcia, deia a l'enginyer Josep Maria Roviralta.

— Desenganya't, Roviralta, tu has esguerrat la vida.

En efecte, va dir un comentarista en tenir notícia de l'opinió viurística:

— En Roviralta té uns quants milions de duros.

Encara no és prou conegut

Al teatre Novetats tenen per costum donar unes sortides per als entreactes, en les quals hi ha escrit un nom d'autor que varia segons els dies. N'hi ha que diuen: «Josep Maria de Sagarra». El nostre amic, propietari d'aquest nom, és ben conegut dels empleats de la porta i el deixen entrar i sortir amb tota llibertat, sense necessitat de sotmetre's al rigorisme de la contrasenya.

Però un dia a l'home se li va acudir entrar per la porteta que dona al cafè, i el mossos encarregat de recollir les sortides, que pel que es veu no el tenia present, no el volia deixar entrar. Fou inútil que en Sagarra s'expliqués. L'empleat es mostrava irreductible.

— Si no porta la sortida, sentint-ho molt, no el puc deixar passar.

— Però com voleu que us ho faci entendre, sant cristià — feu el nostre amic —, si jo sóc la sortida, precisament.

López-Picó i la clerecia

Santiago Vinardell publica uns articles sobre literatura catalana al diari madrileny Informaciones.

El to general d'aquests articles és més aviat d'elogi, però cal subratllar alguna inexactitud. Per exemple, parlant de La Revista del poeta López-Picó i cercant la raó del poc èxit d'aquesta publicació que, a empenes, fa quinze anys que dura, Vinardell escriu: «Serà que López-Picó no es home grato a los clericales, que dominan hoy en el campo literario catalán?»

I el nostre poeta obscurista, per tan confessional com és té! I el nom de l'íntegerrim Rucabado, que té al seu càrrec els articles frontals de La Revista, ¿que no li diu res al senyor Vinardell?

Després, pel que fa a domini dels clericals en la literatura, si parla pels Civera i Sormaní, Bagneny, L. G. Pla i els seus corresponents i múltiples noms, autèntics o pseudònims (que tots plegats fan una vintena), no sabem de què se les heu En Vinardell.

Referències

Café de la Rambla, a les nou del vespre. Penya de La Revista. En López-Picó té La Gaceta Literaria a les mans i llegeix en veu alta un poema sobre-realista cursi del senyor Salvador Dalí. Després de la darrera ratlla, hi ha un silenci penós. En Carles Riba i senyora, En Rafael Benet i senyora, En Josep Obiols i senyora, En Millàs-Rau-rell i senyora, l'Esclasan, i En Chabàs sense senyora, es miren mútuament i no saben què pensar-ne. Joan Chabàs, pulcrament afaitat, pregunta a l'Esclasan, que guaita el sostre, somrient al més enllà:

— No us plau, Esclasanus?

— Què voleu que us digui, Chabàsius? M'agrada més el mètode Berlitz...

El nou censor

Ens agrada errar-nos, però ens sembla que ja hi tornem a ésser, Bru Romeu i Castillo, en fer la crítica d'Ida y Vuelta des d'El Matí, ens deia:

«No podem aprovar la hipòtesi que Satton Vune estableix en la seva comèdia afirmant que les persones humanes, després de la mort, tornen al no-res d'on han sortit.»

A part d'assenyalar la particu'aritat que això sols passa amb les persones humanes (deu voler exceptuar allò que els lletrats en diuen les persones jurídiques), la nostra denúncia que això no és crítica de teatre, sinó exercici pintoresc d'un càrrec més aviat de definidor, ens sembla prou justificada.

L'alarma

Aquell crític d'El Matí ens donarà molta feina. Veïrem l'altre dia una amiga que, en llegir el diari catòlic, es tornava pàl·lida, revelant una gran emoció:

— Què passa? — li preguntem.

— Una gran desgràcia. Sang escales avall.

Riuades de gent poc menys que degollada.

— I qui ho ha fet?

— En Bru Romeu. Té, llegeix — ens diu ja somrient i alleujada.

En efecte, es tracta d'un interviu i res més. Però el primer paràgraf ens posa, també a nosaltres, la pell de gallina. Llegiu si no:

«Una gran gentada s'escolava avall d'aquella escala tan ampla i tan venerable que es despenja dintre la porxada de l'Ateneu Polytechnicum.

»De sobte, sense saber com, veiem que davalla, al costat nostre, el senyor Ramon Tor.»

Res: l'alarma no era del tot infundada.

Els homes documentats

Els editors de La Mirada, de Sabadell, volen encarregar a En Josep Maria Pla que faci un llibre sobre Picasso.

— Però em sembla que En Pla no coneix gaire l'època barcelonina de Picasso...

— És igual. Ja la hi explicarà En Duran i Ventosa.

Enquestes

Un redactor de La Noche que per cert conta en el seu record particular aquella pregunta a l'Adrià Gual: Veuia para que me hablara usted de la muerte, va anar a trobar l'altre dia el catedràtic senyor Joaquim Balcells per una enquesta d'ordre universitari. Després li demanà:

— ¿Cuales son sus opiniones políticas y sociales?

— Home, francament...

— ¿Y sus ideas religiosas?

En Balcells ja començava d'estar una mica esverat.

— Veurà, jo sóc catòlic.

— Pues yo no. Tengo una cuestión personal con Jesucristo.

— Ah, sí?

— Sí, señor.

Arregleu-ho, home, arregleu-ho!

L'alt personal de les cases editores

Ja fa temps que s'uniren en maridatge econòmic i intel·lectual dues cases editores, una de Madrid i l'altra de Barcelona. La primera ha publicat una col·lecció qui-sap-lo universal a base de volums petits. L'altra, una publicació gairebé enciclopèdica a base de volums grossos.

La feina d'aquesta unió la féu (oh els secrets destins dels humans!) un home més aviat subaltern, el regent de la impremta de la gran obra de la casa, En Peret (es deia, Peret, En Peret abans d'ésser don Pedro) era molt celebrat. Cridava, renyava, es menjava vius els directores i redactors i era una cosa una mica forta pels intel·lectuals de la casa saber que el millor que podien fer per assegurar-se la feina, era estar en gràcia d'aquell Peret que firmava amb certa dificultat. Era com el didot, o el masover o la criada antiga que són els veritables amos.

Ara, d'ençà que és don Pedro, és més important i viu a Madrid.

Un ex-col·laborador de la casa va trobar-lo l'altre dia a Barcelona.

— Què tal, senyor Peret? Ja sé que li va molt bé per Madrid.

I el gran home contestà, com un senador qualsevol:

— Bé, bé, molt bé, però cregui-ho: molt sovint sento la «neuràlgia» de Barcelona.

Un poeta

En certs medis, L'Esquella de la Torratxa té fama de periòdic poc recomanable, ex-comunicat i no sabem quantes coses més. I ca, senyors; és el periòdic on s'aixopluguen els darrers poetes bohemis, lírics i malencònics.

No fa gaire, en les seves pàgines un sentimental es despenjava amb això:

«ELS TEUS ULLS

Mon ànima daleix la fretura

d'un viure que, eternal, sigui florit;

per ço troba l'anhel i la gaubança

en els teus ulls, dos bocins d'infini.

Baldomer Ribes Bancells.»

No val, però, a desconsiderar aquest senyor Baldomer Ribes Bancells; qualsevol dia el premiaran als Jocs Florals i publicarà un volum amb pròleg del nostre príncep de la lírica i eplèg del rei de la nostra rítmica.

Frases d'antologia

Un lector ens trameta un retall de *La Nau*. És un fragment d'un article del crític d'art d'aquell diari, Daniel D. Montserrat.

Els paràgrafs que reproduïm no tenen preu com a arrodoniment, claredat i concisió. Que ho jutgin els nostres lectors mateixos:

«Es endebades, però, que aquestes meves reflexions canviïn les coses de l'actual estat. Ens cal catalogar els nostres homes per sistema i així es fa més pràctic opinar un cop s'ha fet l'assimilació.»

Notes: a) Ja són dos a fer sistema; b) la resta de l'article és digna del tros copiat;

c) no oferim cap recompensa als intents d'explicació del text reproduït.

Cal ésser conseqüent

Dissabte passat, a la piscina del Club Natació Barcelona, se celebrava un important festival internacional. En una de les proves femenines del programa, la senyoreta Basols, en el moment de pendre la sortida, va perdre uns segons degut al costum que té de senyar-se abans de començar cada cursa. La sortida va ésser donada en el precís moment en què ho feia, i la noia es va atabalar.

A la llotja dels periodistes, es lamentava l'esmentat retard a pendre la sortida i era creença general que, si no hagués estat això, la jove recordwoman catalana hauria pogut batre el rècord de la prova. Però hi havia un dels periodistes que tot era tirar aigua al vi i afirmar que no havia perdut tant temps com això. La seva rara insistència va preocupar a un amic nostre que hi havia per allí i no va parar fins a esbrinar qui era aquell polemista.

Es tractava d'un redactor d'*El Matí*, home conseqüent a tot ésser-ho, que acomplia una tasca informativa de darrera hora.

En llibre de Mossèn Clapés

Estem segurs que si el senyor Vallés i Puigals ha tingut temps de llegir el volum de recent aparició, de Mossèn Clapés, a propòsit dels cognoms catalans, no trigarà poc ni gaire a donar-nos una nova edició, convenientment augmentada, de l'*Elogi de Catalunya*.

Heus aquí dues magnífiques mostres d'argument que haurien de resultar utilíssimes a l'ex-President de la Diputació de Barcelona.

Segons l'autor esmentat, entre els cognoms catalans, cal comptar-hi Mac Donald. I per cert que, a l'índex de l'obra, el trobareu precisament al costat de Macià.

L'altra mostra serveix per a solucionar un conflicte als aficionats al tennis. Es tracta d'En Maier, una glòria tennística que hom no es decidia a considerar exclusivament nostra a causa del seu cognom, cregut alemany de soca-arrel. Doncs, no, senyors; Maier (o Mayer) — sempre segons Mossèn Clapés —, és un cognom genuïnament català, que data de l'any 1030 i que deu el seu origen a un puig que hi ha prop de Caldes de Montbui i que porta aquest nom.

Són, veritablement, dues dades que valen la pena.

Erudits al Palau Nacional

Visitant les sales i pavellons de l'Exposició, per poc observador que hom sigui pot sentir algunes opinions i constatar la cultura d'alguns visitants de forma força pintoresca.

Aquí van dues converses recollides en el Palau Nacional:

A una de les sales d'Art antic, davant d'un dels sarcòfags de pedra que hi ha exposats (el de Brivesca del segle VII, si no recordem malament), un dels sastres més coneguts de Barcelona, com a tal i com esportman, diu en castellà, dolent, a dos senyors amb cara de forasters que l'acompanyen:

— Es lo que yo siempre digo: los romanos y los antiguos eran más higiénicos que nosotros, y por lo tanto más adelantados. Vean ustedes qué bañeras de piedra más estupendas usaban.

Davant un dels diorames del mateix Palau, aquell que representa el Cid acomiadant-se de Ximena en sortir cap a l'èxil, un bon pare de família, amb la dona, la sogra, la cunyada i dues criatures, sense fixar-se en el cartell en el qual, en lletres de pam, es dona el nom del personatge del quadre, diu:

— Vosaltres aquí no us doneu compte del mèrit de les coses que veieu i potser us avorriu; jo, en canvi, passo una estona excel·lent perquè en història hi entenc. Veieu per exemple això: doncs representa un rei d'Espanya dels temps feudals, que es va fer fratre, i aquí està acomiadant-se de la família, abans d'entrar al convent...

Els homenatges

En ocasió del seu sopar d'homenatge, En Montero va llegir un llarg discurs, una mena de memorial de greuges, com si diguéssim. L'orador anà abocant tot el pòsit de les ofenses i desconsideracions rebudes per part d'autors, crítics i empresaris... Quan no citava els noms, les al·lusions eren d'una claredat que esgarriava.

Tot d'un plegat En Montero es va aturar en la seva lectura. Hom va notar que es passava per alt una quantilla i mitja, que les arrugues curosament i les llençava en un recó. El discurs va continuar, àcid, amargat...

Un indiscret, que sempre n'hi ha, va anar a buscar la quantilla i mitja que jeien al costat d'un test. Les va desplegar, i...

Va resultar que era el tros de discurs dedicat a En Francesc Madrid, la inesperada presència del qual en el sopar motivà la naturalíssima mutilació del parlament.

Definició

En Foix, poeta i pastisser, ha fet una imatge molt escaient de l'Exposició Internacional de Barcelona:

— L'Exposició — deia a Tomàs Garcés — és un gran dolç que se'l mengen els barcelonins.

En Sagarra, que és un home d'esperit i que té sarcasmes molt fins, comentà la frase, observant:

— Mentre no els faci mal...

Un cultivador de clavells català

En trobar-nos en terres de l'Alt Empordà, no ens hem sabut estar de fer una visita al senyor Ferrer Guardiola, de Llançà. Havíem sentit parlar molt d'aquest senyor. Una tràgica epopeia envoltada el seu nom, avui gairebé oblidada, i és per això que en anar a fer-li una visita, acompanyats d'un amic de Figueres, en el poblet on sojorna, sentíem un poc d'emoció dintre nostre. En arribar a la petita estació de Llançà, el primer que férem fou cercar amb la mirada el senyor Ferrer, car sabíem que ens vindria a esperar, i nosaltres, que no el coneixíem personalment, ens fou verament una sorpresa, en

El senyor Ferrer entre clavells, amb la seva família

acostar-se'ns un vellet venerable, senzillament vestit, que ens oferí la mà amb el somriure arran de llavis.

El senyor Ferrer és un home baixet i revelt. Unes barbes blanques i abundoses emmarquen el seu rostre d'apòstol, on hi ha uns ulls que brillen inquietos. Té el front ample i la testa despoblada. Sembla talment un «cap d'estudi». Parla amb veu reposada, mesurant bé el que diu. És un dels homes (ho confessem) que ens ha fet més impressió conèixer. I és que el senyor Ferrer us sobta en mil conceptes. És un home que ha viatjat molt i posseeix una vasta cultura. Després d'haver-lo sentit parlar, hom es meravella que dintre seu, amb aquell aire pagessvol, bategui una espiritualitat i una cultura tan extensa. Com deien abans, el senyor Ferrer ha viatjat molt, ha fet grans sojorns a l'estranger, sobretot a Austràlia, on va viure amb la seva família molts anys. Acl, que tenim fama d'ésser indiferents per a les nostres coses, és potser on es coneix menys l'obra d'aquest català, les activitats del qual per la agricultura l'han fet conegut a molts països. El cultiu del clavell ha estat la seva especialitat i l'amor més gran de la seva vida, i és per això que ha dedicat llargs estudis i pràctiques per a millorar les espècies, i crear-ne de noves, i ha vingut, després, a posar el fruit dels seus treballs, el seu dígit-ne art, a la nostra terra. Això sols pot fer-ho un fill que estimi molt la seva terra, i és per això que els catalans li n'hem d'estar agraïts. Des de l'estació mateix de Llançà ja es veu la gran estesa de clavells en plena florida.

N'hi ha set vessanes i podeu creure que és una meravella de vistositat i d'aroma contemplar-les totes en l'esplet magnífic de la florida.

— Voleu contar-nos, senyor Ferrer, algunes coses de la vostra vida? — li preguntem.

Ell accedeix sense fer-se pregar i amb veu pausada comença:

— Cap allà el 1896, vaig marxar a Austràlia amb la meua esposa. Embarcàrem a Marsella amb el vapor Jarra — me'n recordo com si fos avui — en direcció a Melbourne. Per marxar ens havíem venut algunes coses i amb això pagàrem els viatges. Ens trobarem en aquella ciutat, sense comptar-hi els equipatges, amb solament disset francs i amb l'inconvenient de no haver-hi canvi monetari amb la lliura esterlina. Sols una gran fe en nosaltres mateixos i unes ganes grandioses de treballar, ens feren surar. Les mil peripècies que passàrem no cal pas que les expliqui, perquè es farien interminables; ara, l'èxit o la sort, digueu-ho com vulgueu, que va coronar els nostres esforços, ja fa de més bon escoltar. Ens havíem establert a Vendigo, a unes cent tres milles de Melbourne, i al cap de pocs anys érem propietaris d'unes finques molt importants amb una munió d'obres considerables. Ens dedicàrem especialment al cultiu del clavell, i el nostre nom sortia en totes les revistes d'agricultura del país i de l'estranger.

— Si, ja en sabem alguna cosa — diem nosaltres —; si fins ens han contat que el govern us va condecorar.

El senyor Ferrer somriu benèvolament. Troba estrany que nosaltres sapiguem això. Després ens mostra una medalla d'or molt ben esculpida amb la següent inscripció:

To
J. Ferrer Esq.
From
His employees
Kerang
Oct — 31 — 1900

que, traduïda, vol dir: «Al senyor J. Ferrer, els seus obrers».

— Aquesta medalla — ens diu el senyor Ferrer — me la van oferir els meus treballadors mateixos per mans del ministre de l'Agricultura d'Austràlia. És feta amb or del país mateix. Va ésser per a mi un goig immens que no s'esborraria mai més. Això és una prova evident de la manera amb què jo he tractat sempre els meus obrers, com ho és també de l'estima que em tenien els australians.

Després ens mostra les seves grans plantacions de clavells amb les diferents espècies d'aquest. El blanc-gardènia i el blanc rosa, que són unes espècies creades per aquest senyor, d'una admirable esplendidesa i aro-

ma. Després els recents que ha rebut de Rússia, tramesos per la mateixa família de Lleó Tolstói, amb la qual el lliga una antiga i sòlida amistat. Són uns clavells magníficament ufanosos, d'un blanc avellutat i d'una olor exquisida.

— Aquesta espècie ha començat de donar uns resultats altament satisfactoris — ens explica —. Catalunya és sens dubte un dels països més bons per al cultiu d'aquesta flor. L'Empordà sobretot. És una terra bona i generosa.

I el senyor Ferrer ens parla detalladament del cultiu d'aquesta planta i és quan vera-

ment ens sorprèn més la vastitud dels seus coneixements. Ens porta també a visitar la casa on viu. És una casa pairal que va comprar a un marqués molt conegut a les guerres del vuit cents. Encara hi resten una infinitat de mobles antics i de molt valor, que ell conserva amb tota cura. Ens fa entrar al despatx i biblioteca. Per la família aquest lloc és un verdader santuari. Tot parla del plorat germà, aquell home que va morir pel seu ideal, i en recordar les coses passades li lagrimegen els ulls, al mateix temps que la veu se li enfosqueix per l'emoció...

— Aquesta casa hi faré posar el nom «Germinal», que és el que havíem posat en la casa que teníem a Montgat, llavors d'aquells fets que foren la nostra ruïna.

En Josep Ferrer i Guardiola viu encara pel record de l'absent enyorat. Amb exemplar persistència en el treball, fa tasca en un altre sentit, en el del cultiu del clavell, però amb el mateix entusiasme, dedicant-hi tot el que sap i amb una bonhomia que sembla encomanada per les flors que cultiva.

ANGEL PONS I GUITART

Un interview amb Bernard Shaw

El títol podria fer creure que l'interview amb el famós escriptor anglès ha estat fet directament per nosaltres. Ens faria molta il·lusió i cal que diguem, de passada, que ja el teníem mig coll avall, car Bernard Shaw havia d'haver vingut a Barcelona amb motiu del Congrés Internacional del Teatre.

Bernard Shaw, però, ens ha fet el salt i en comptes de venir a Barcelona ha marxat als Balcans.

Durant el seu pas per Iugoslàvia, però, un periodista serbi aconseguí tenir amb el gran autor britànic una conversa, de la qual reproduïrem les coses que ens semblen més interessants.

— El vostre viatge pels Balcans — pregunta el reporter serbi — té alguna finalitat política?

— Gens ni mica. El vostre país és el més econòmic del món i la meua dona està molt cansada — respongué Shaw.

— Aleshores — afegí el periodista, sense descoratjar-se — parlem-nos del teatre...

— No tinc inconvenient — respon Bernard Shaw —, però us participo que no en tinc cap concepció; no sóc ni teoritzador ni especialista, ni sé absolutament res de teatre. Però la cosa que em frapa més és que sóc més conegut a Iugoslàvia que a Anglaterra, on solament em coneixen alguns intel·lectuals.

— No ens voleu precisar alguna idea sobre l'art dramàtic...?

— No en tinc cap idea — afegí Bernard Shaw —. Escrivint un drama experimento el mateix procés natural que presideix els batecs del cor. Sobre aquestes coses no s'ha de tenir cap concepció, car en contemplar superficialment un home que escriu drames, sempre us semblarà una mica boig.

Bernard Shaw, de passada, dedica, com de costum, algunes frases severes a l'Anglaterra. El reporter explica que els Franciscans de Boljoda van ensenyar a Shaw alguns «Bills» de l'edat mitjana i que aquest, ple d'admiració, exclamà:

— Estic temptat de robar-vos-els. Però tranquilitzeu-vos... els anglesos no ho solem fer. En canvi, malfeieu-vos dels americans, car, si poguessin, us els pendrien.

— Voleu resumir-nos — afegí el reporter — les vostres impressions de viatge abans d'abandonar Iugoslàvia?

Bernard Shaw, aleshores, digué quatre frases numerades segons un ordre de manaments catequístics on es condensa tot el seu exquisit gust de la paradoxa:

1. Natura morta esplèndida.
 2. Drets d'autors morts.
 3. Petrolis morts... per a l'Anglaterra.
 4. País barat! País barat!
- En resum — acabà dient Bernard Shaw —, els anglesos no saben llegir...

En Bon a l'Exposició

En Bon és, evidentment, l'últim bohemi. És el darrer representant d'aquella època fabulosa en què els artistes, per a ésser considerats com a tals, tenien d'aplicar molta més fantasia a la seva vida privada que no pas a la seva obra. En Bon, no obstant, sap perfectament que viu en una època on bon tros diferent de la d'aquells temps gloriosos i s'ha enginyat astutament per tal d'adaptar als costums del dia el sentit i les necessitats de la febre romàntica d'antany. Ell, que havia estat un bohemi integral, podem dir que avui dia fa bohèmia aplicada.

En aquests darrers anys, En Bon es va adonar que també el fer de bohemi podia donar diners. Llavors se'n va anar a Amèrica, va organitzar una exposició dintre el barco mateix i d'aquestes activitats excèntriques i fantasistes en va treure el producte del viatge i encara hi va guanyar un gran prestigi. Abans, En Bon es passejava per Barcelona vestit de gitano o del que fos. Sempre ha tingut una gran feblesa per dis-fressar-se. L'altre dia ens va comparèixer a la terrassa del Colón amb una gabardina fins els peus, un salakoff i ulleres de conxa sense vidres.

— Vaig vestit d'anglès — ens va dir —. Ja que no vénen turistes, cal que els barcelonins ens espavillem per a donar una certa sensació de cosmopolitisme...

Admirable, Bon! Quan va tenir la idea d'instalar-se a l'Exposició va veure de seguida que no podia presentar-s'hi amb un vehicle qualsevol. I, naturalment, va agafar una roulotte. La va pintar de verd, hi ha posat quatre ròtols suggestius, i aquí el tenim, una mica més amunt de l'entrada del Poble Espanyol, fent caricatures personals des de cinc a mil pessetes.

Els diaris han dit que la nit de Sant Joan, En Bon va vendre no sé quants milers de caricatures. Deu ésser lleugerament exagerat, però el que sí podem assegurar és que el nostre amic, contra tots els averanys, s'ha atipat de fer diners. Per la seva roulotte han desfilat un personal nombros i colorit que ha brindat les seves gràcies i els seus defectes al llapis d'En Bon. Una vegada més, la improvisació, l'excèntrisme, donaven uns resultats altament remuneradors.

Es allò que deïem de la bohèmia aplicada.

Constitueix un espectacle insuperable veure actuar En Bon dintre del seu carro. Les anècdotes plouen a grapat, perquè En Bon

En BON dintre la seva «roulotte»

no fa un gest, no diu una frase, que més tard no pugui encolomar-se en un interview d'aquells que en diem brillants.

L'altre dia, una turista americana feia el nas pels voltants de la roulotte.

— Què hi fa vostè aquí? — va preguntar a En Bon.

— Sóc el cònsol de Nicaragua. Les americanes estan molt ben disposades a empassar-s'ho tot. La dona, però, es va voler ressenyar.

— I per què no s'està al consolat? — Veuria; és que em van treure perquè no sabia ballar flamenc...

Et cetera. De coses com aquesta, pels volts del carro d'En Bon en passa una cada cinc minuts.

Quan estigui tip d'estar-se a l'Exposició, En Bon enganyarà un cavall a la roulotte i, xano xano, farà un viatge fins a Madrid. S'aturarà en diverses poblacions per exposar-hi els seus treballs; mentre tant els diaris n'aniran parlant, i el dia que arribi a la Puerta del Sol hi haurà una gran explosió d'entusiasme.

Ell és així. Bon amic, gran company, dibuixant excel·lentíssim. Es mereix tots els èxits, i encara més.

P.

L'APERITIU

Motos. — Les bicicletes, segons els climes, segons les arquitectures, resulten una cosa lleugera, pacífica i ondulant; en el nostre clima i en l'escenari de les nostres carreteres, és una mena de salsa que va degotant sobre la pols. Una salsa feta amb ceba crua, gaseoses, samarretes, branquillons de farigola i sarsueles de 1910.

La bicicleta de níquel, que es pot fer a miques com un «puzzle» i que fan servir els excèntrics del circ, és l'única que comporta dignament el nostre clima. Aquestes bicicletes especialitzades del circ, venen a ser com bicicletes de laboratori, reaccionen segons els graus de genialitat de l'excèntric que les domina. Les bicicletes que serveixen per donar una volta cap per avall, són les més lleugeres, les menys decoratives, són unes bicicletes que no saben caminar pel carrer.

Una moto, encara que diguin el que vulguin, em fa l'efecte d'una bicicleta engegada, plena de fums i de pretensions. Una moto, quan era jove, era una bicicleta fina muntada per una noia de cabell clar com una pela de llimona. Els anys i els disgustos l'han convertit en una cosa apoplètica, rebaixada, inflada de greix, explosiva i amb un geni infernal. Una moto és una bèstia horrible; jo tinc la desgràcia de ser despertat cada dematí per un estri escandalós d'aquesta mena. La sento passar pel meu carrer amb el cor encara adormit, amb aquelles idies imprecises i vagues que es gronxen entre el somni i la veïlla.

Es tan gran el terrabastall que la moto fa en el carrer, que fins l'asfalt es queixa, les parets de les cases trontollen, i és que jo crec efectivament, en aquella hora del matí, que el neumàtic de la moto és com una dent que s'enduu tota una tira de pell de l'asfalt. El crit dolorós i explosiu no és produït pel diable de dues rodes, és produït pel meu pobre carrer, al sentir-se arrancar un tros de pell per un cercol feixuc, d'una goma dura i implacable.

Aquesta sensació l'observo cada dematí, i fins crec que les porteres i les dones de les botigues, surten ràpides quan ha passat la moto, amb tovalloles i objectes de primera cura, per auxiliar el pobre asfalt ferit, com passa en els camps d'esport, amb aquella gent adaldera que acostuma anar en mànegues de camisa, i salta damunt de l'herba, quan un jugador s'ha fet mal.

Maillots. — El maillo bicolore, posat a dos temps amb el seu cenyidor de goma i usat per homes i dones indistintament, crea com una mena de tercer sexe sobre les platges. Clara Bow d'aquest uniforme aquàtic n'ha fet una cosa pròpia i especialíssima que lliga perfectament amb el seu cabell roig i amb els seus llavis de baladre tenyit.

Aquesta moda de maillo de bany és una troballa, pensem amb la indumentària de platja de les senyores elegants del temps de Toulouse-Lautrec; aquelles horribles combinacions de gorres i còffies i fadilles... Les dones semblaven en aquell temps, unes violetes monstruoses, funerals, acalorades, completament atudes per un pop invisible, que era el pudor que es portava aleshores.

Anant pel món trobareu en alguna barraca de fira un d'aquests aparells més o menys estereoscòpics, que tirant una moneda de coure, us ofereixen un espectacle picant. I si cerqueu bé, hi haurà precisament en un d'aquests aparells, una visió anacrònica de platja: una senyora vestida de bany, que està d'acord amb l'arquitectura del Palau de la Música Catalana; sota el maillo i el vestit, acostuma a dur una cotilla plena de tortures metàl·liques que apreten tristament la seva abundor disgustada.

Els senyors d'aquella època que es banyaven al mar, ultra les fantasies d'utilitzar una redingota vella, o una «guerrera» inservible, o la blusa de color de palla que havia dut un criat despedit, utilitzaven aquells maillots ratllats, que arribaven a colze i a genoll, i acostumaven a ser d'un blau indecent i d'un blanc sense innocència. Els senyors amb els seus bigotis i les seves calbes, vestits d'aquella manera i sortint de l'aigua, semblaven com una mena de criminals pobres, com una mena de presidaris que s'havien escapat nedant, i que les extremitats del seu vestit de condemna havia restat entre les dents dels llobarros i les tonyines.

JOSEP MARIA DE SAGARRA

RAMON BES & C.^a

Maquinària, Tipus, Filetatge de bronze, Tintes y utilatge per les Arts Gràfiques

Carrer Agullers, 1, i Via Laietana, 4

Telèfon 15524 - Apartat 896

Direcció telegràfica: DANIBES

BARCELONA

GRAN SASTRERIA LAIETANA

LA DEL RELLOTGE

ELEGANCIA - PROMPTITUD - ECONOMIA

Extens i variat assortit en les novetats que la moda imposa

Veritable i garantitzat tall americà

Trajos estan i fresc, a mida, des de . . . 75 pessetes

Pantalons tennis a mida, des de . . . 18 a 115 »

TALLADORS DE PRIMER ORDRE

40, VIA LAIETANA, 40

TELÈFON 12446

COSES D'ALTRE TEMPS

Sobre una rèplica de Pla

L'amic Josep Pla — amic *quand même* — ha publicat en forma d'interviu un article a *La Veu de Catalunya* per a donar la rèplica al meu darrer article a MIRADOR. Sembla que s'ha enfadat una mica amb mi perquè, segons diu, vaig usar paraules que depassen els límits de la correcció amb una manca d'elegància que fa difícil de sostenir una polèmica.

Em sembla que Pla exagera. És cert que vaig parlar de la seva ploma disponible, però no sé d'on treu que vaig voler dir ploma venal. Jo em referia — i l'explicació era ben clara — al desbalament espiritual de Pla que li permet d'expressar-se amb grans qualitats d'escriptor al servei dels blancs com dels negres. Hi ha susceptibilitats que desconcerten i escamen. Potser tot és degut a que Pla, neofit en qüestions de correcció i d'elegància, ara s'ha massa prim.

No en parlem més, i aprofitem l'article de Pla com un motiu — que ja vaig agrair-li — de donar actualitat a una defensa dels homes de l'esquerra catalana.

Sí, amic Pla i els altres que pensin com ell. El qui mana aquí i a tot arreu, fins en aquestes mateixes hores que vivim, és la massa neutra; i quan aquesta ens gira l'espatlla, el millor que es pot fer — jo diria l'únic que es pot fer — és esperar per si en un moment decisiu de la seva voluntat insegura ens escolleix per a interpretar-la. Perquè la massa neutra decideix, però no és un instrument d'acció. Aquesta és funció dels partits polítics i dels seus homes, que podran desenrotllar-la lliurement si la massa neutra els ho permet, i hauran de plegar si no està per ells.

Això no és una facècia, ni una teoria, ni una novetat. És la vulgar constatació d'un fet, d'una llei de la història, que ningú no deu ignorar. La filosofia popular n'ha fet aquella dita que té la seva expressió en tots els idiomes del món: ja pots xiular si l'ase no vol beure. I contra el que suposa Pla, en el mecanisme intern de la Revolució anglesa, de la francesa i de la russa, que per l'estrepit són esdeveniments de més relleu que els altres, és on es pot fer una collita més abundosa de proves aclaparadores. El pobre Robespierre, que no sabia res d'això perquè només era home d'acció, se'n va assabentar el darrer dia de la seva vida. Sabia que els conjurats de Thermidor no podien res contra d'ell, però no havia pensat que els neutres, sempre tan quiets i obedients, en farien dels conjurats el seu instrument per a dur-lo a ell a la guillotina, i menys encara havia pensat que la decisió dels neutres seria d'una força tan absoluta i tan definitiva que fins els més fervorosos dels seus partidaris el deixarien executar pel pretext d'haver pogut a l'hora d'alliberar-lo.

L'espant de Robespierre, el sobtat ensorrament de la seva il·lusió d'omnipotència, més trágic que la seva mort, és la derrota de l'home que volgué ignorar — com d'altres n'hi ha avui que tampoc hi pensen — aquella llei inexorable de la història. Però els exemples són a milions. Tota la vida política de tots els pobles de la terra és un exemple permanent. I per haver-se entestat a no volen entendre-ho, cal veure les penes que s'ha donat Pla per a poder explicar el cas actual dels homes de la Lliga, reduïts a una impotència que per a tots és un dolor.

Més li hauria valgut a Pla i als seus amics no intentar-ne cap d'explicació. Una situació dramàtica l'han convertida entre tots en un número de circ. Jo els deia que si és cert — com repeteix Pla en el seu interviu — que els polítics, quan són realment polítics, dirigeixen sempre, i que els homes de la Lliga són polítics d'aquesta qualitat, no es comprèn què fan ara parats. I em donen en resum aquesta resposta: «Això que preguntem és una tràgica inoportunitat obeeix a un tòpic d'ambients primaris. Quan es travessa una situació normal, en la qual hi ha alguna cosa a guanyar, nosaltres dirigim sempre, perquè volem i perquè en sabem; però en una situació difícil en la qual només hi ha alguna cosa a perdre, nosaltres fem ofici de moderats, i tots els qui coneixen la trompa de l'elefant del Parc (quina al·lusió tan curiosa!) i no són uns primaris, ja saben que en aquests casos un moderat professional no ha de fer res.» El més còmic és que el bon home que ha trobat aquesta resposta em té a mi per un escèptic.

No s'hi capiquin Pla i els seus amics. Tots els qui no pateixen la mania de *Chantecleir*, la poètica creació de Rostand, el gall que creu que surt el sol perquè ell ha can-

tat, troben una explicació més humana i més senzilla del cas de la Lliga. És fa el que es pot i no el que es vol. Heus aquí tota la teoria, que és ben poc complicada. Els amics i els partidaris estan en el seu lloc, però la massa neutra està girada d'esquena. No hi ha més que esperar o lluitar sense satisfaccions triomfals, com varen tenir de fer, per iguals motius, en el seu temps els homes de l'esquerra catalana.

Però ara que ja han passat alguns anys; que l'amic Pla, sortit dels partits d'esquerra, ha pogut conèixer els homes i els arxius de la Lliga i compta amb l'ajut de la seva clariïdència; que estem lluny del soroll de les baralles i que en la soledat de l'estudi pot el qui vulgui plantejar-se i resoldre el problema com un problema d'escacs, ¿ha pensat quina hauria pogut ésser l'actuació de la vella esquerra catalana si hagués estat dirigida — com es diu que no va ésser-ho — per polítics de qualitat, despullats d'enveges i de rancúnies? Després de llegir la crònica de Pla, recopilació anecdòtica d'antigues disputes, només sabem, com ja sabem, que l'acció dels homes d'esquerra no era agradable als de la Lliga. Però coneguda la seva posició política, la composició heterogènia dels seus partits, la força coherent i apassionada de l'esquerra anticatalanista i l'actitud de la massa neutra, ¿quina llei d'acció un historiador crític podria assenyalat amb més encertada? El pobre llibre de Pla no mica tan alt i els seus *Chantecleirs* estan muts.

Jo llegeixo sovint els articles polítics dels joves de *L'Opinió*, i veig que, amb un confusionalisme més intens, són allà on érem vint-i-cinc anys enrera. Encara es discuteix, amb la mateixa sinceritat i el mateig desig d'encertar, si s'ha de radicalitzar els catalans o s'ha de catalanitzar els radicals. Encara es parla de si la força d'esquerra ha d'ésser obrera o nacionalista, de si es poden lligar en una sola aquestes aspiracions disperses, de si els problemes polítics del liberalisme democràtic s'han de subordinar als problemes socials de la riquesa. Tot això vol dir que l'esquerra catalana, com una força d'acció, està avui encara en estat de formació. I els homes de la Lliga, que no han tingut de conèixer aquesta feina dura i penosa per haver-se trobat amb una força feta i en marxa, permeten que en nom seu un home sense cap idealitat insultat per imbecils i envejosos els vells companys que un quart de segle enrera no varen deixar enllestir el que encara els seus fills no han pogut fer.

Però no es facin il·lusions. Si la massa neutra torna — com fatalment tornarà — a pendre una de les seves decisions inapel·lables, ningú no sap quin instrument d'acció escollirà. Tot depèn de l'aspiració de l'hora. La colla que avui ens pot semblar la més modesta o la més infel·lix pot resultar l'única aprofitada. Si és així, un cop el corrent popular l'empenyi, es tornarà coherent si no ho és i tindrà la força que avui li manca. I els homes de la Lliga poden conèixer hores d'una impotència més dolorosa que la d'ara o més ridícula del que diuen que va ésser la de la vella esquerra. El més estrany és que nosaltres, precisament nosaltres, tinguem necessitat encara d'alguns fet experimental per a comprendre aquestes senzilles veritats.

Escèpticisme? Pessimisme? Manca d'intuïció política? Tot això em penja l'amic Pla per mor de les meves teories, i no me'n queixo, perquè no faig ni penso tornar a fer política. Però tinc ara a la taula uns estudis sobre un polític eminent, la personalitat del qual és definida amb aquests termes: «Té tot l'optimisme necessari per actuar i tot l'escèpticisme per a posar-lo a cobert de desil·lusions. El seu escèpticisme no el priva del gust de lluitar pel triomf de les seves idees, però fa que quan sent que són incompreses o que la massa del país no està per a seguir-les, no s'entossudeix, i abans d'ésser vençut, se'n va sense rancúnia, i espera.» Aquest polític només és diu Briand, i sense pertànyer a cap partit, ha estat nou vegades president del Consell a França i és una de les figures polítiques més considerables del món.

Per cert que, comentant la seva acció en la política internacional de la pau amb el mateix to que Pla comenta l'acció política de la Lliga a Catalunya, un amic li deia que en alguns cercles polítics s'atribuïa a la seva clariïdència i a les seves intervencions personals una tal importància que eren per a la causa de la pau com una mena de messianisme. I Briand, per tota resposta, arronçant les espatlles, va dir: — Que en són de ximples! Tanmateix hi ha una diferència entre aquestes paraules i les d'un *Chantecleir* de la Lliga. Però tinc més confiança en pensar com Briand que com l'amic Pla. Tota la qüestió està en tenir prou sensibilitat per a donar-se compte de quan el corrent popular va en la nostra direcció o quan se'n aparta.

No sé si serà cert, com es diu, que tota la campanya de Pla respon al desig de preparar futures rehabilitacions de prestigi en conserva per a quan pugui produir-se un nou moviment de voluntat de la massa neutra. No hi hauria res a dir si la forma fos més digna. Però em sembla una feina deploable, sigui qui sigui el qui la faci o l'inspiri, passar-se els dies que corren atiant les velles discòrdies dels partits catalans. Quan la massa del poble cerqui altre cop algú que vulgui enquadrar-la, se li podran donar els volums de la fundació «Cambó» perquè aprengui qui són els seus homes. En trobarà de dues menes. Els uns, una colla d'imbecils o de miserables que, per petites enveges, no s'hi miren a malmetre la causa més santa. Els altres, una colla de vius que, tenint totes les capacitats per a dirigir com vulguin la vida del poble, només volen quan hi ha alguna cosa a guanyar. Si realment és aquesta tota la classificació que, segons les doctrines de Pla, pot fer Catalunya de les seves seleccions, serà millor que no es mogui. Ja està bé com està. Però sortosament en aquesta massa neutra a la qual estic incorporat hi ha molta gent d'altra mena que, sense ferides de vanitat, té posada en els nostres homes tota una altra fe-

AMADEU HURTADO

El cafè dels artistes i dels poetes

La major part dels turistes que van a Roma amb el Baedeker a la mà, no tindran esment de l'existència del Cafè Greco, de la via Condotti, no lluny de la *piazza di Spagna*. I si en tinguessin esment o el descobrissin a l'aventura no hi sentrien tal vegada l'encís i l'ensomniament de les coses velles com hi he sentit jo.

El Cafè Greco és a Roma el cafè dels artistes i dels poetes, i això ja no d'avui, sinó de fa més de cent seixanta nou anys, car fou fundat l'any 1760 per un grec d'origen, Nicola di Madalena.

Aquest llevanti, ànima d'artista com els seus mateixos clients, es complia a alternar i discutir amb ells sobre qüestions artístiques, literàries i filosòfiques i fou potser a força de protegir artistes humils, fiant-los les consumacions i avençant-los algun diner en espera dels somnats triomfs, que Nicola di Madalena es veié obligat a vendre's el seu establiment al cap de pocs anys i rovar fortuna en altres afers.

Mes el Cafè Greco havia ja adquirit el subtítol de *Caffè degli artisti e dei poeti*, i uns i altres, vencedors o vençuts en la lluita per la glòria, els de Roma, els de províncies i aleshores els estrangers, es reunien diàriament al voltant de les taules marmòries de llur local predilecte.

I amb els artistes i poetes s'ajuntaren els estudiants, i amb ells avantguardistes i revolucionaris, ànimes inquietes, visionaris de tots els temps que en una o altra forma, en un o altre camp, però sempre de cara a la llibertat, han treballat i bregat per la dignificació humana en oposició a l'estancament i conformisme de les multituds abúliques que són també de tots els temps, sense exclusió del nostre.

En el Cafè Greco es tramaren complots, es redactaren proclames arborades per ideals generosos, joves clandestins i articles vibrants d'entusiasme i de fe, notes característiques de l'abnegació i del romanticisme inflammat que era l'ànima de totes les causes i de totes les idees en aquell segle XIX qualificat injustament d'estúpid per Léon Daudet, fill del gran novel·lista que fou també un gran romàntic.

Encara avui si visuéssim Roma en plena dominació feixista us sentireu reconfortat i esperançat entre les velles parets del Cafè Greco plenes d'inscripcions dels segles XVIII i XIX, plenes de quadros multicolors i de pintures murals, records i penyorres que han deixat com testimoni de llur pas els nombrosos artistes de tot el món, noms gloriosos alguns i altres totalment ignorats que caigueren vençuts entre les runes de llurs esperances decebudes.

En el Cafè Greco, encara que hi entreu per primera vegada, us hi trobareu com a casa, perquè hi veureu noms artistes i escriptors filosòfs i poetes barrejats amb una selecció dels estudiants que constitueixen l'esperança de la nova Itàlia per damunt de les camises negres.

I és que aquelles parets, aquelles vitrines plenes de records d'altres temps, majoliques, porcel·lanes, *bibels* de tota mena i manuscrits de gent cèlebre que foren un dia clients de la casa, despertem en el vostre esperit aquella dolça beatitud de les coses venerables.

Voleu alguns noms d'aquests clients? Goethe en fou assidu, com així ho foren Goldoni, Wagner, Rossini, Gógol, Mendelssohn, Bizet, Berlioz, el rei Lluís de Baviera, Sembach, Schopenhauer i cent d'altres.

Les pintures dels murs, els medallons dels angles i algunes estatuetses, evocuen aquell ingenu romanticisme del segle XIX, del qual hem parlat, i porten els noms d'Alessandro Faure, Giovanni da Todi, Luigi Amici di Ieri, Passini, Coleman, Onorato Garlandi, etc. Entre els poetes, anem Carducci, Leopardi i Stiechetti.

Aquest Cafè, per tants conceptes històrics, continua encara avui acollint artistes i literats: l'escultor Monteverde, Domenico Gnoli, Mamini, Pascarella, Carolo Duran, Ferrari, Sgambatti, Carlo Fontana i un estol de joves, glòries del demà.

Per si això no fos prou, l'establiment és també propietat d'un artista, el pintor Cubinelli.

Ja en el mes de juny de l'any 1910, el corresponçal a Roma d'un periòdic alemany escrivia el que segueix amb motiu de celebrar-se el 150 aniversari de la fundació del Cafè Greco: «L'alemany que visita Roma i no s'emporta una sola impressió d'aquest petit cafè històric, hauria de tornar a néixer.»

EMILI SALETA I LLORENÇ

Agència exclusiva per a la venda de

MIRADOR

Societat General Espanyola de Llibreria, S. A.

Barbarà, 16 Telèfon 12781 BARCELONA

RECORDS HISTORICS

— Heus ací l'espasa del mariscal a l'Acadèmia... i la seva ploma dels combats de Verdun.

(L'Ocure.)

Responsabilitat i autoritat de la crítica

La crítica! Problema greu a tots els països d'activitats literàries i artístiques! Problema apassionant quan es tracta de teatres! Ara mateix a Barcelona, acaba de tenir lloc un Congrés internacional del teatre. Per a gairebé tothom la seva actuació passava desapercebuda. Molts autors catalans gairebé ni n'estaven assabentats, almenys oficialment. L'esmentat Congrés ha tocat, però, el problema de la crítica i la seva actuació ha esdevingut de seguida apassionant. Ha tingut ressò als passadissos dels teatres, a les penyes literàries. Els cronistes dels quotidians hi han trobat un mossec saborós on clavar les dents.

La crítica! Els francesos han denunciat el seu estat d'actual putrefacció. Els alemanys, però, han volgut reivindicar-la, almenys pel que fa a casa seva. Els madrilenys, també. Els catalans?

Llastimós estat el de la crítica a casa nostra, se ha repetit amb freqüència. A mi, naturalment, és un problema que m'ha preocupat moltes vegades. M'he preguntat si un escriptor que tingues verament temperament i qualitats analítiques, no seria la pitjor manera d'esmerçar-les fent de crític.

Perquè fixeu-vos bé en el nostre estat de coses. El crític de molts dels nostres diaris, fa alhora, crítica de teatres catalans i de teatres catalans. Són dos mons que l'interessen d'una manera ben distinta. Davant del teatre castellà té la màxima independència. Les amistats, amb els autors, rarament poden coaccionar-lo, perquè són amistats inexistents o molt remotes. Les combinacions amb empreses, traduccions i arranjaments, no tempten ni torben, és clar, les ambicions del crític català. Lligams administratius pot dir-se que no n'hi ha de cap mena; el preu a què les empreses paguen les propagandes és tan baix, que no cal que preocupi el crític ni l'administració del diari. El crític, doncs, pot parlar amb la màxima claredat, serenitat i independència.

Però el crític, per ingenu que sigui, no pot menys que pensar: quina influència, quina autoritat serà la meua? Per als autors, serà sempre un provincià; si els adula, si els reconeix mèrits, ho serà pel mateix fet de reconèixer-li aquests mèrits, de mostrar-m'hi servil. «Que faci d'enlluernar són aquests provincians!», es diran els autors. Si, contràriament, el crític els retreu defectes, marca orientacions, qui s'estarà de parlar de l'enorme i pedant vanitat provinciana? «Que saben ells, hom dirà, el que ha d'ésser o deixar d'ésser un teatre en el qual no tenen cap intervenció, si no és la de fer de públic, de donar les pessetes?»

Altament, la reputació de les obres ja ens ve feta de Madrid estant. El prestigi de la Cort és molt més fort entre nosaltres del que nosaltres mateixos ens pensem. Una obra que vingui auriolada per un gran èxit de Madrid, encara que sigui un èxit fabricat, encara que l'obra sigui dolenta, serà també un èxit a Barcelona. La nostra crítica no té força per abatre aquests molins de vent.

Unes remarques

dedicades al Sr. Civera i Sormaní

O no sabem llegir, o qui no en sap és l'home dels innombrables pseudònims. Imparcials sempre, ens decantem pel segon extrem de l'alternativa.

No hem dit mai que la Srta. Maria Bonshoms estigués unida al Sr. Civera «amb vincles que ultrapassaven els límits de l'amistat», donant a entendre que la relació d'ambdós periodistes pot posar «en dubte l'honorabilitat d'un escriptor catòlic que no ha comès altre delicte que defensar arduament l'esperit cristianisme».

Tots els nostres lectors han vist clarament que la banysta moralitzadora i l'amic de les roses eren una sola persona.

No parli, doncs, d'insidies qui ens penja una afirmació absolutament oposada al que hem dit sempre. Els lectors de MIRADOR, doncs, saben de sobres, des dels primers números, que no existeix Maria Bonshoms.

Ens interessa encara molt més de fer constar, també, que no volem combatre la ideologia del Sr. Civera ni els articles seus, dedicats, diu, a defensar-la. Tenim altra feina, posats a combatre.

Però pel que fa a trobar-hi motius d'honest esbarjo, els seus articles, sigui quin sigui el pseudònim que hi posi al peu, i fos quina fos la ideologia que defensessin, són una mina de diversió. Amb veritable recança no els podem explotar prou, perquè en el capítol del grotesc, encara que notables, no són pas els únics temes que hi hagi. Passi-ho bé, senyor Civera.

C.

La posició i les relacions del crític amb el teatre català, en canvi, són molt diferents. La seva influència a fer i desfer prestis és molt sensible. Les opinions dels redactors de diaris catalans, pesen molt sobre els seus lectors. A l'endemà d'una estrena, quan el crític n'hagi publicat la seva recensió, és segur que no li mancaran amics i coneguts que el feliciten. Tinc, fins i tot, la sensació que si un crític, una mica solvent, volgués triturar un autor, ho aconseguiria amb facilitat. No vull dir que aconseguís fer que es deixessin de representar absolutament les seves obres. Però sí que li faria perdre tot el prestigi intel·lectual i artístic. És clar que cal exceptuar el que en diem les valors tradicionals. El crític que tirés, per exemple, contra Guimerà o contra l'Iglésias — ombres sagrades — seria pres per un ximple intemperant.

El crític pot, doncs, estar satisfet davant del teatre català, de la seva influència. En pot estar, però, igualment de la matèria sobre què té d'especular? Si és un crític intel·ligent de debò, quantes vegades, en un any, es trobarà amb una obra sobre la qual valgui la pena d'esmerçar la seva intel·ligència? Deixo a la consciència del lector, per no ésser derrotista, la feina de contestar aquesta pregunta. Però, amb totes les altres obres, què farà el crític intel·ligent? Les passarà per alt? Les rebutjarà d'una manera inapel·lable? Compte amb això! I vull suposar ara un crític independent, insubornable a tota mena de suggestions; un crític que sàpiga donar a l'amistat allò que és de l'amistat i a la justícia allò que és de la justícia. Però si aleshores que sever és responsable, s'adonarà que el teatre català és un organisme en creixença, una flor d'estufa que ha d'ésser tractada amb una màxima atenció. Hom ha d'anar amb compte amb certs prestis i mitjos prestis, per no desil·lusionar sobtadament el públic; hom ha de parlar molta atenció amb els tanyes tendres que neixen, més que pel que són, pel que prometen.

Altament, el crític no pot ensenyar mai les seves cartes. Ell pot tenir una estètica determinada, creure que el teatre ha d'ésser tal cosa o tal altra. Això, en un país normal, permet al crític una actuació brillant, fins sorollosa. Però, pot honorablement actuar així el crític català? De cap manera! El crític català té de prescindir gairebé dels propis principis estètics. Té d'esforçar-se només d'assenyalar allò on hi ha una mica de intel·ligència, allò on hi ha una promesa de gràcia, allò on hi ha una ombra de sensibilitat.

Es clar que amb tot això un crític conscient i intel·ligent pot fer molt i bo per al nostre teatre.

Donar consells, marcar orientacions, assenyalar aptituds i reserves. Però és una feina que difícilment donarà cap llum al crític. El seu tacte, la seva bona fe, passarà molt sovint desapercebuda i el faran passar desapercebut a ell. És probable que no l'acreditin més que de virtuts de la maroma i d'àgil prestidigitador!

DOMÈNEC GUANSÉ

Els grans processos de la història

El senyor Xavier Viura, autor d'una poesia premiada fa anys amb la Flor natural als Jocs Florals de Barcelona, ha presentat una querrela contra MIRADOR.

Tota la redacció de MIRADOR va quedar sorpresa davant la decisió del senyor Viura. En llegir als diaris el gest del senyor Viura, un company nostre va dir: «Una querrela? Serà una carallada».

Certament, no hi havia en aquesta frase cap partit pres sobre la importància que la justícia pugui donar a l'afer, sinó una manifestació de sorpresa respecte al gest del senyor Viura. Perquè es dona el cas que a MIRADOR, el senyor Xavier Viura, si no té admiradors, tampoc no hi té ni un sol enemic.

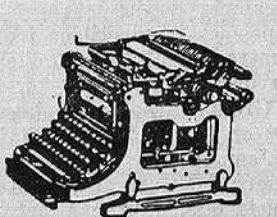
Aquests dos extrems els podem demostrar fent constar que pocs dies abans de la publicació de l'eco que ha motivat la querrela del poeta dels vells carrers de Barcelona, el senyor Viura va fer diverses gestions personals prop del nostre company Just Cabot — al qual saludava abans de presentar la querrela — perquè fes de mitjancer per entrar a col·laborar a MIRADOR. El senyor Viura va fer també gestions indirectes amb el mateix fi.

B.

Waters Cardona Vergara, 1

Albiol G. i Riera, S. L.

Passelg de Gràcia, 42 - BARCELONA - Telèfon 15345

Quan vulgueu adquirir una màquina d'escriure consulteu-nos
Aquesta casa és absolutament formal
Màquines de totes marques: noves, reconstruïdes i d'ocasió
Taller ben muntat per a adobs i reconstruccions. Abonaments
Representants de l'atril «KOPI» i multicopistes «PERFECT»

D'UN 5 A UN 10 PER 100 DE DESCOMPTE PRESENTANT AQUEST ANUNCI

CALZADOS MINERVA

Sociedad Anónima

Via Laietana, 30

LES LLETRES

Com es van trobar

Conte inèdit d'ANDRÉ CAYATTE

Anònima, ella mira Joan entre les seves pestanyes massa llargues, Joan, que no coneix d'ella sinó el gust de la seva llengua, la rigidesa de la seva sina, la seva professió.

Quatre o cinc dies abans ella l'havia acompanyat al Quai d'Orsay, com n'hauria collit un altre, com cada vespre. Ell li accepta la mà per travessar París a les fosques, per no haver de triar un hotel, i també per menysprear en ella totes les dones, per venjar-se.

Després ja no han sortit. Joan s'ha deixat creixer la barba, i la filla unes habitus.

Ella el mira més que no pas el sent. Sense entendre-la, ella es sotmet a la decisió d'ell, com a alguna exigència perversa. No. La seva mirada ho prova, no comprèn res, però sent confusament que, si no fos així, es posaria a plorar. Encara caldrà que en sabés!

Ella el mira com parla i les seves esperances mal denifides, el gust d'una existència quieta i d'un cos d'home que sempre és el mateix, l'atracció dels bonics noms i dels dolçaments estípics diminutius que es donen, l'ús familiar de gestos i frases, l'embragament de pertanyer del tot a un senyor com cal, totes les seves esperances, les paraules de Joan les afusellen.

—Creu-me, ens hem de separar. Demà mateix, n'estic segur, ja n'estaré cansat, i demà passat em farà fàstic. Estalviem-nos aquesta mala impressió. Conservem tot el seu encís al nostre record. Desapareguem.

Ella tanca els ulls per no sentir més i la cara d'un home s'imposa a la seva memòria. Ell també l'ha conservada molts dies, ell també ha desvetllat la seva esperança i ell també l'ha abandonada de la mateixa manera.

Pere, ella l'havia anomenat "el seu Pere", i aviat "el seu Rorró", i després no l'havia anomenat res... o quasi quasi.

De vegades, quan està més trista que de costum, de cinc a set va al Cluny. El senyor Pere hi passa per atzar. Enraonen una mica, o molt. Ella en surt no tan desolada. Per què reaccionar contra la pròpia sort?

El silenci de Joan li està a l'aguait.

—Entesos, els paquets ja estan fets.

Ella només s'ha de vestir per dur-se'n tot el seu equipatge.

—Entesos, Joan. Has estat molt bo, molt dolc, i des de molts somriures, molts somnis lluminosos. Si mai volguessis tornar-me a veure—qui sap?—per necessitat d'una confident o d'algu disposat a estimar-te, em trobaràs les tardes al Cluny, a l'hora de l'aperitiu. Adéu, Joan.

—A reveure.

Es van besar sense cap angúnia.

Joan ha travessat París en tots sentits.

Ha aconseguit, sense emoció, el pelegrinatge del seu amor passat.

—Té—ha dit al castanyer de la plaça Voltaire—. Em pensava que us havíeu mort.

—No encara, i gràcies. Malalt, només.

—Millor, millor. Dues paperines, com sempre?

I Joan s'allunya amb les mans plenes de records. Trist? No. Ni indiferent, però espectador del que fou. Pensa en Lisa com tant de temps va pensar en la reina Maria Antonieta, un emmollat de la sina de la qual l'havia commogut profundament.

La paperina de Lisa li fa nosa. La llengua per la paret d'una presó. A més a més, no li agraden les castanyes. Però és menja les seves, sense deixar-ne cap, perquè són seves.

On va? Les plataformes dels autòmibus, els molls, l'apuntar del dia, París no té secrets per a ell. Només els cinemes encara l'atrauen i el retenen en llurs braços de fosca.

Es revoita una mica, però molt poc, per quedar bé.

Així i tot, un cop escapat del sortilegi, com esquinçaria les pantalles on la dona és reina. El cinema és la més noble conquesta de la dona, el seu espill més avançat. Greta Garbo. Aquest nom sol anima Joan de sentiments extrems i contraris. D'antuvi, no creu en la seva existència, fora del film. Per ell, neix i mor segons el senyal del director d'escena. Per això l'adora sense por. Greta Garbo revelada, la tela es fa carn, l'atxa crema. Els soldats de plom es fondrien de desig, collint d'un cop les pors blaves prohibides.

Greta Garbo cita el destí a les audiències d'avui en vuit i els suïcides tenen consell en els seus ulls plens de gèlides. Aleshores, sobre la xarxa de les seves venes, Joan veu vermell a cada senyal. Greta Garbo puja als núvols com un déu baixa al sepulcre. Què se li'n dona dels paranyes que escampa, de les envages de rebotiga, els espasmes irreductibles i els dols de vint-i-quatre hores? Somriu i els sospirs acaben en quia de peix.

Greta Garbo, se la juguen als daus per tot on la mort entra en joc.

Joan la desitja sense retret. Pels passadissos del Gaumont, davant de moltes persones que el prenen per un empleat, s'ha apoderat d'un gran retrat de l'estrella. És tot el luxe de la seva habitació i la seva única companyia. Una boca oberta a les besades de la imatge de la qual serveixen els ulls. En aquesta estranya relació dels llavis i de la mirada, Joan veu el senyal de la irrealitat, i en els cabells lluminosos que lliguen el rostre llarg amb el sol.

Greta Garbo. Qui projecta aquesta ombra? I aquest coll en forma de poma, que Joan ja ha mossegat? Torna a recórrer mentalment la carn de Lisa. Les seves mans s'entretenen per les anques, pugen, pugen. No, la sina s'eleva dreta, d'un sol

raig. Els dits de Joan s'embrollen en llur càlcul, s'entesten. Aquesta rodona de fruit ja l'han evaluada. Sí, aquella massa, meua sense nom, l'habitual del Cluny. Ah! escanyar-la. Però escanyar-la amb la bava entre les dents, bona estona, molta estona, fins al deliri.

Licors. Joan imagina beure'n de tots colors, a bons glops, i amb gots que reflecteixin la cara de la desconeguda.

D'ara endavant ja sap on va. Tot recau en el misteri. Cada prostituta del Sébasto intriga el xicot. Potser coneix l'ha (així l'ha anomenada a l'últim, sense tabals). En tota ombra esmunyint-se, equivoca, Joan flaira una complicitat. És detura a la cantonada per reprendre el cor d'una cançó viscuda. Si li ho demanessin o permetessin, engendria, convençut, la romàntica tirada de la dona-caiguda-i-que-cal-respectar. Si gosés, saludaria els joves pinxos amb gorra com a darrers mantenedors d'una tradició. La vorera, els fanals de gas, les entrades dels hotels moblats, prenen als seus ulls aires de família. La púria d'alexandrins endormiscada en cada cor, se'n va del seu per les finestres, li puja als llavis.

A trobar l'ha va Joan, amb bufanda i espadnyes. Hi va fins que les impressions del ball apatxe s'associen al seu caminar i ri de la seva disfressa, de la seva necessitat burgesa de cràpula organitzada.

Un moment contempla la Cité, a punt d'anar-se'n cap a la boira. Segueix el Palais i condemna en tres punts la gent de toga i puja pel Boul' Mich' insensible als tractats de pau que els venedors de diaris bramen furiosament.

Els seus sentits tenen altres coses per pasturar.

Joan demana una menta pel color i, per semblar ocupat, el servei d'escriure. Un cop la ploma girada i tornada a girar, sucada i tornada a sucuar, el paper a punt de tots els sacrificis, Joan força les idees en llur amagatall.

Una idea per dia? No, Joan no creu en els resultats del programa: igualtat d'ànima, consciència d'un profit quotidià, encaminament singular vers la suprema coneixença.

Vanes paraules, dogma d'una generació passada, que dissimulen malament un joc de societat, un simple exercici d'estil. A més a més, si constats uns efectes així, els rebutxaria frenèticament. El que vol: mil, deu mil idees, o res; el caos o el no-res—perquè pensar per pensar li sembla massa fàcil.

No obstant, escriu:

"La raó és la fada que hom prescindeix d'invitar al naixement de l'amor i que intervingrà, a tall de gos en un joc de bitlles."

Joan rellegeix amb satisfacció la seva fórmula. Els dits se li han calmat. Pot cloure la carpeta, beure un glop verd, contemplar viure el cafè, des de tota la seva altitud.

Els miralls multipliquen per dos els vells senyors que el Temps absorbeix. Sota l'ull d'un encarregat, sever per raó de la seva mateixa inutilitat, els cambrers serveixen els cafès amb llet en tres temps, reclutes presentant armes al suboficial.

El rolu de remarques està a les acal·les i d'illa, ni senyals. I això que el seu perfum flota en l'aire, s'arrauleix als recon, un perfum dolent de diumenge, àcid, impur i pretensió, un perfum de violació consentida.

El temps s'afegeix al temps.

La noia no ve. Dos quarts de set. Els braços cauen del cos del rellogete. La noia, Joan n'està segur, no vindrà. Aquesta certesa el torna al seu lloc, al mig del que el rodeja. Tota aquella gent participa del seu estat, se li imposa, un cop ha cessat l'espera. Només fins aleshores no descobreix, fitada damunt seu, una llarga mirada.

Una mirada i, tot d'una, un home entra en joc, i tot d'una un crani ple de mots misteriosos es converteix en el cap d'aquest home.

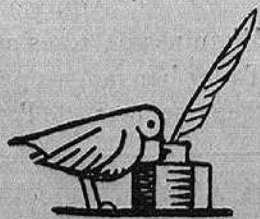
A fora, els vehicles ja poden fer i rodolar, els corrents d'aire poden fer petar les portes, els mossos anar i venir, ningú, res no impedirà que Joan i el desconegut s'ajuntin i es coneixin i se sapiguin de memòria. Res, ni el curt-circuit que enfonsa Cluny en la fosca en aquest mateix instant. Al contrari, aquest incident acostia els dos homes a la claror d'una espelma, a favor d'algunes frases. La llum encesa altra vegada, se'n van amb un acord tàcit, jutjant que llur amistat, brusca, nova, ja no pot treure res del lligam que l'assegura.

Se'n van, carn i ungla, de cara a la nit plena de vici, dos per força, com des de sempre.

—El senyor Pere?

—Ara mateix acaba de sortir—diu la noia del taulell a la noia anònima—amb un altre jove que no havia vist mai, però que se li assemblava com un germà.

ANDRÉ CAYATTE

PAUL SOUDAY

Els seixanta anys de Paul Souday han estat dedicats a la literatura, gairebé exclusivament. Des del temps d'estudiant, al *Journal des Écrivains de Lettres*, passant per *Le Rappel*, *L'Éclair* i *Le Gaulois*, i acabant per *La Dépêche de Tolosa*, *Les Annales*, *Candide*, *La Nación* de Buenos Aires i, sobretot, *Le Temps*, aquest home que ha escrit tant nomen ha publicat mitja dotzena de llibres. Son: *Les livres du temps* (dos volums), *Marcel Proust, André Gide, Paul Valéry, La société des grands esprits*, tots ells reculls d'articles seus; *Voltaire démiurge*, pròleg a una bella edició limitada de les *Mémoires de Voltaire*, i *Les romantiques à l'Académie*, recull de discursos de recepció i llurs respostes, on, de Souday, només hi ha les quaranta pàgines del prelat.

En les col·leccions de *Le Temps* hi ha, si no tota la producció de Souday, la major part i la més important. Els reculls d'articles que citàvem més amunt, reconeixen com llur edició preoriginal—com es diu en l'argot bibliogràfic d'ara—aquelles sis amples columnes de folletó de cada dijous, *le rendez-vous de Le Temps*, que diu Daudet. Feia trenta-set anys que Souday escrivia en el dit diari, disset que s'hi ocupava de la crítica literària.

Tasca feixuga, aquesta. Cada folletó suposa haver llegit mitja dotzena de llibres, i no tots ells del que donen gust de llegir.

Tasca que, com a tasca periodística que és, no assegura la immortalitat, tampoc.

Però l'haver-s'hi de dedicar exclusivament, per raó de la intensitat de producció, és un bé perquè—Souday ho assegurava en un interviu—permet al crític professional de córrer tots els riscos, i primer que cap altre el d'ésser independent.

I d'independent, Souday ho era. Retallem aquests paràgrafs seus: «Malgrat la diversitat de les teories o de les tendències, el crític de debò no subordina el seu judici a cap dogmatisme: no considera sinó la vàlua intrínseca de les obres i no admira sinó el geni o el talent, però els admira sempre. Serà acusat d'escepticisme o de dilettantisme. Respondrà que, al contrari, és apassionat de certesa.» «Un crític de debò ha de tenir el coratge de no fer-se el còmplice de cap esnobisme, de cap bluff, i s'ha de resignar a malcontentar molta gent.»

O sigui que el crític, sobre no conquistar la immortalitat, encara es crea enemics a la vida.

Però si d'alguna cosa serveix la crítica, sobretot per ésser exercida des d'un lloc de difusió, és de guiar el lector. Jo no sé ben bé, però, fins a quin punt la crítica té influència sobre el públic. (Sobre els autors, és escassíssima.) En tot cas, el crític ha d'opinar i judicar. No fa gaire, Jean Prévost deia que Souday tenia autoritat perquè, sempre que parlava d'una obra, donava la seva opinió sobre ella, la jutjava. Sempre resta el recurs de no estar-hi conforme.

Amb tot i la disconformitat que qualsevol pugui tenir respecte les opinions de Paul Souday, és innegable que era un crític d'una gran independència, un home informadíssim, erudit, bon coneixedor del grec i del llatí, de formació filosòfica.

Podran no ésser compartides—i no les comparteixo—moltes de les seves ideologies i moltes de les seves adversions; podrà no trobar-se en les seves crítiques cap d'aquells llampes d'una intuïció genial, o aquell anàlisi subtil del millor Sainte-Beuve. S'hi podrà trobar, però, un gruix de sentit comú que, de vegades, és excessiu i tot; un amor a la puresa i correcció del llenguatge que, algun cop, li fa notar les grafies equivocades, els participis que no concorden, la desconexió del recte ús del subjuntiu i els solecismes amb una minuciositat més pròpia d'un mestre corregint un tema que no pas d'un crític literari; un cartesianisme, un antibergsonisme que si, d'una banda, el porten a blasmar durament la moderna glorificació de la incultura, l'han dut també, d'altra banda, en llurs formes més baixes, a expressar conceptes que recorden les dites de M. Homais.

Però recordem el seu antitortionisme, els atacs a la bèdica d'un Vautel, per exemple; que fou potser el primer a revelar al gran públic l'apocalíptic escriptor catòlic Léon Bloy, i un dels primers a parlar de Claudel.

Sobretot—i això, per als que som lectors de Proust, absol de moltes coses—que en 1913, quan la publicació de la primera part d'*A la recherche du temps perdu*, aquell *Du côté de chez Swann* editat per Grasset, molt abans que Proust fos, a més a més de presa de l'esnobisme, un gran autor «tel qu'en lui-même enfin l'éternité le change», recordem, deia, que li dedicà un article elogiat per bé que amb algunes reserves. I volia més nas parlar de Proust en 1913 que llegir-lo en 1929.

Just CABOT

El darrer llibre de Gide

"L'ECOLE DES FEMMES"

Evelina és tot un caràcter; és humil i amorosa. Té set d'amor i, com tots els humils, adora la fermesa i avorix la vanitat. Evelina s'enamora de Robert i s'hi casa. Robert és d'una gran intel·ligència i sensibilitat, però d'un caràcter nul. La seva intel·ligència li permet d'enganyar a tothom, començant per si mateix, sobre la pròpia insignificància. Evelina l'adora llargament i, de tant tenir els ulls devotament fets damunt d'ell, acaba per descobrir tota la «trampa» d'aquell prodigiós ninot de corda. Ve el menyspreu. Però la nostra heroïna, dins de la seva bona fe, vol trencar honorablement amb el seu marit, després d'una explicació. Escrupolositat malaurada! Perquè Robert, com tots els ninots de corda d'aquest món, quan són duts a la seva última perfecció, és mestre consumat en totes les arts del tracte social; de manera que porta el diàleg amb una tan gran astúcia nativa, que la dona queda, no pas convençuda, però sí encadenada. Ell ha sabut ser simple, sensible, humà, i ella, nerviosa, ha estat incoherent, difusa, grandiloquent; ja, estat vençuda.

D'aquesta manera trista i enervant segueix la vida matrimonial i, probablement, seguiria tal com va fins a la mort, si no esdevingués la Guerra Gran de l'any 14. Això és el *Deus ex machina* de la tragèdia. Les circumstàncies excepcionals acusen també la força de cada caràcter. Robert és més fàcil, més hàbil que mai; duu el seu histronisme tan a la perfecció que arriba a obtenir la creu de guerra, simulant la valentia, cosa gairebé impossible; però no hi ha impossibles per aquell prodigiós simulador.

Gràcies a la comèdia de l'heroisme, sap emboscar-se fins a l'acabament de la lluita. Però gosa gloriarse davant de la seva dona i això empeny la seva muller, fastiguejada i desesperada, a fugir de casa i anar a morir, suïcida, dintre un hospital d'infectiosos, on fa d'infermera.

Heus aquí la línia més simple de l'estructura de l'obra. Poques columnes la sostenen, a manera de tipus i situacions episdiques. Encara tota ella és vista pel vidre d'un sol color de l'heroïna; car la novel·la està escrita en la forma d'unes memòries espaiades cada molts anys.

Però no pretenem pas amb aquesta escadria enumeració fer innecessària la lectura de l'obra. Es tan precis, que no se'n pot ometre ni un detall, ni una lletra. Només hem volgut situar els elements antagònics d'aquest drama i senyalar llurs evolucions l'un enfront de l'altre.

El ressort que fa passar l'ànima d'Evelina de la situació d'amor a la d'odi, sense enderrocs ni catàstrofes, però d'una manera continua, és molt d'André Gide. És una idea que es troba sovint en la seva obra crítica i novel·lística. Gide ha declarat diverses vegades que és a força d'adoració que nosaltres arribem a cremar les nostres ídoles. No és un amor molt intens ens pot donar tota l'atenció que cal per a poder anar descobrint els seus defectes. De manera que l'amor és, donada la imperfecció humana, l'eina més eficaç de l'odi.

Però no s'acaba aquí el problema de l'amor i l'odi en la seva interdependència. Robert, en un diàleg culminant de l'obra, diu: «Seria cosa de saber en l'expressió, si l'emoió s'esgota, o si, ben a l'inrevés, hi pren consciència d'ella mateixa i, per dir-ho així, s'hi crea.»

No hi ha dubte que els caràcters com Evelina acostumen a esgotar les seves emocions a mida que les van expressant; i que els caràcters com Robert pretenen crear emocions (i en bona part ho aconsegueixen), en expressant-les.

Perquè Robert no és cap home gris, fred ni gens inhumà. Robert és... allò que en diuen un meridional; un home projectat enfora; Gide el fa expressament fill de Perpinyà. No hi ha dubte que aquesta circumstància no està presa a l'atzar.

No sabem si Gide, en creant-lo, no ha tingut present aquell passatge de *Numa Roumestan* de Daudet—ens sembla que és de *Numa Roumestan*—quan el protagonista s'està sense dir res i li pregunten què pensa i respon: «Quan els meridionals no parlem, no pensem res.»

És curiós que caràcters com el de Robert que tenen un sentit de relació tan afnat no posseeixin, en canvi, gens de sentit crític, ni d'ells, ni dels altres. El sentit crític és una destil·lació de les ànimes silencioses i

recloses, i aquestes persones que sempre s'estan amb l'ànima a la llum del sol adquireixen una «traça», una «esma», que els permet obrir i produir-se amb la màxima perfecció i subtilitat, sense comprendre el sentit interior de res del que fan ni del que els passa. Podríem dir que tenen més savis els ulls que el cor.

Quant a la forma de la novel·la, només cal dir que és una de les més reeixides entre les de l'André Gide; la composició i l'estil s'harmonitzen meravellosament. Tota la sim-

licitat possible, per tal d'acusar millor l'excel·lència de la matèria. Així com altres autors acumulen allò que els sembla preciós i meritori dintre de la seva obra, Gide ho restringeix tant com pot; així és doblement preciós; perquè les coses precioses ho són més per llur raritat.

El matís i el detall hi són triats amb una consciència perfecta. No hi ha res que no estigui al seu lloc. Tant és així, que aquesta obra, d'una tècnica refinada, d'un art minuciós, sembla a estones una improvisació ingènua i transparent.

I, amb això, res de pengim-penjam; de frase feta, de gir col·loquial; la base de l'estil de Gide és que totes les frases són sintètiques; aquests pingerolls naturalistes les esllanegarien i les complicarien inútilment. Gide dona a la paraula només allò que és de la paraula; és a dir, el dret d'expressar justament allò que vol dir i prou. La simplicitat sempre semblarà més natural que la naturalitat mateixa.

ROSSEND LLATES

Santamaria, Pla i Stendhal

Josep Pla, en el seu article de *La Veu*, dedica un entusiasta elogi a les *Visions de Catalunya* de Joan Santamaria. Diu Pla: «Santamaria és el que n'hem dit sempre a casa nostra un fort prosista. Té una riquesa de lèxic. És un home que s'estasia davant de la gelosia. És abundós, pletòric, mascler.»

Els que coneixen el llenguatge i les idees d'En Pla saben que «un fort prosista» equival a dir un prosista dolent. Però En Pla sap que els lectors de *La Veu* no ho entenen.

Hauria estat curiós que En Pla hagués dedicat un elogi franc a Santamaria. Llavors nosaltres hauríem pogut publicar dues cartes d'En Pla en les quals entre altres ciutadans que reben hi ha En Santamaria. De la seva prosa diu En Pla en aquesta lletra que «és una m...» (els punts suspensius són nostres).

El dia que surti l'epistolari d'En Pla... També volem recordar que Josep Pla va publicar a *La Nau* el seu *Viaatge a Catalunya* per a demostrar que ho feia millor que En Santamaria. Observem que En Pla va sentir enveja d'En Santamaria. Això va permetre a Josep Pla de fer uns quants articles bons i uns quants de molt dolents. Però en cap cas va superar Stendhal, com havia promès en una altra carta particular l'Independent propulso de la fundació «Cambó».

OFICINA INTERNACIONAL DE PATENTS I MARQUES

Josep Torre de Mer Sanromà
Advocat

Balmes, 66 • Aragó, 225 • Telèfon 70873

DEMANEU pertot el matamosques

RADIOL

El de millor perfum, el més econòmic i l'únic d'eficàcia

LABORATORI CREOTAL, Batista, 12 (S. M.). Telèfon 51822